

נוסח לא מתוקן

פרוטוקול מס' 104

מישיבת ועדת החינוך והתרבות
שהתקיימה ביום ב', י"ח בטבת, התשמ"ו, 30.12.85, שעה 11:00

נכחו:

חברי הוועדה

- נ. רז - יו"ר
- פ. גולדשטיין
- ע. דראושה
- א. ולדמן
- א. סרטני
- ז. עטשי
- מ. פלד

מוזמנים:

- א. קפלן - משרד האוצר
- א. אבנר - רשות השידור
- א. פורת - מנכ"ל רשות השידור
- ל. משעור (הארץ)
- ע. מנצור
- י. אלוני - הטלוויזיה הישראלית
- ד. רובינשטיין - עתון דבר
- י. שטרן - הטלוויזיה הישראלית
- ג. שטרסמן - מעריב
- א. אבועסבה - יפו
- ב. נסים - משרד החינוך והתרבות

מזכירת הוועדה:

ד. פלר

רשמה - ש. לחוביצקי

סדר היום:

- א. שאילתות.
- ב. יחס אמצעי התקשורת לאוכלוסיה הערבית.

738

(ניקב) ביום 13.1.86

שאלות

היו"ר ז. רז:
אני מתכבד לפתוח את הישיבה. בראשית הישיבה
אני רוצה להפנות את תשומת לבם של חברי הוועדה
לחומר שמונח בתיקים. ישנה שם רשימת הקיצוצים שהיו בשנת התקציב 1985 לעומת
1984 ואני מציע לכם לעשות היכרות עם החומר לקראת הדיון שיתקיים מחר עם
שר החינוך והתרבות על הקיצוצים הנאים שיהיו. מחר אנו מקיימים דיון עם השר
על התקציב החדש וכדאי להכיר את החומר הקשור לתקציב הנוכחי. נתחיל עתה בשאלות
של חברי הוועדה.

מ. פלד:
מהי עמדת משרד החינוך לגבי בעיית הסעת ילדים
ממועצת ערי יהודה? האם אין כסף או שמשרד החינוך
חולק על עצם התביעה של המועצה לקבל תוספת להסעה? לא ברור לי אופי הוויכוח.

היו"ר ז. רז:
אני רוצה להציג שאלה בהמשך לשאלה ששאלנו
לפני שבועיים, הנוגעת להפסקת ההקצבות למוסדות
תרבות שונים. הנה בתבשרנו שהאוצר שיחרר מחדש את ההקצבות כשלמוסד כמו אמנות
לעם ולאחרים שוחרר הכסף ומאידך אני שומע שלא שיחררו כספים למוסדות כמו מכון
שזר וכדומה. מהו ההסבר לתופעה הזאת?

רבותי, אנו עוברים לנושא שעל סדר יומנו:

ב. יחס אמצעי התקשורת לאוכלוסייה הערבית

אני רוצה לומר לכם שאנו מקיימים דיונים
בצורה די סדירה בנושאים הקשורים לאוכלוסייה הערבית בישראל. מדי כמה שבועות
אנו מקיימים דיון בשאלה נבחרת שנוגעת לחינוך במגזר הערבי. עסקנו כבר בהרבה
שאלות ושאלת השאלות היא באיזו מידה הדיונים מפקים איזו תפוקה של שיפור
בנושאים כמו תכניות לימודים, סדרי לימוד, הכשרת מורים, החינוך הטכנולוגי
וכיוצא בזה.

הנושא שלנו היום הוא התקשורת או אמצעי
התקשורת ואופן הצגתם את הערבי בישראל. את פרטי הנושא יציג חבר-הכנסת
דרושה. בבקשה.

מ. דרושה:
אני רוצה לברך את היושב-ראש על כך שהוא זימן
את הפגישה הזאת בנוכחות אמצעי התקשורת. זו פגישה
חשובה ונציגי אמצעי התקשורת הם אנשים שיש להם חשיבות בכל הנוגע לעיצוב דעת
קהל.

אנסה לומר בקצרה מספר דברים כדי שתהיה גם
לנציגים הערבים האחרים ולחברי הכנסת אפשרות להתייחס לנושא.

אני רואה שיש שלושה מאפיינים ליחס של אמצעי
התקשורת לאוכלוסייה הערבית במדינת ישראל. המאפיין הראשון - התעלמות מהחוב; והמאפיין השני - הבלטת השלישי; והמאפיין השלישי - הכללה. אתיחס לכל מאפיין
ומאפיין בנפרד. כשניגשים לבחון את נושא עיצוב דעת הקהל, אני מדבר בהתחלה
על אמצעי התקשורת הרשמיים, הממלכתיים, הטלוויזיה והרדיו, יש לשלושת המאפיינים
הללו חשיבות. גם העתונות, לדעתי, לוקה בחסר כשמדובר בשלושת המאפיינים הללו.

אשר למאפיין הראשון - ההתעלמות מהחוב -
זהו המאפיין הכולל באמצעי התקשורת, ובמיוחד ברדיו ונטלוויזיה. כמעט שאין

כיסוי לעציינים הערביים הישראליים בטלוויזיה העברית ואני מדבר עכשיו על הטלוויזיה העברית, כי אל הטלוויזיה הערבית אתיחס לאחר מכן. בטלוויזיה העברית הכללית כמעט שאין כיסוי לעציינים הערביים הישראליים ואין אפילו כתב לעציינים ערביים. מתעלמים מהאדם הפרודוקטיבי הנוצה, היוצר, אשר שותף לבניית המדינה והוא שותף לגיטימי לכל מה שקורה במדינה. אני אפילו יכול לומר שהטלוויזיה והרדיו, שמשדרים בעברית, מתעלמים בדרך כלל מקיומה של האוכלוסיה הערבית ככוח בונה, פרודוקטיבי, שהוא שותף חיוני לדברים שקורים במדינה. לא ראיתי כיסוי בצורה מספקת לערבים החושבים, שיש להם מחשבה מסוימת, כמו דוקטורים באוניברסיטאות. אין כיסוי לפעולות חינוכיות מבורכות שנעשות בתוך כתלי בתי הספר. אין כיסוי לדברים חיוניים שערבים משתתפים בהם, בנושאים כמו בניה, יצור, תעשייה. אם אגו עוקבים אחר שידורי הטלוויזיה הכללית בתכניות כמו "מבט", "מוקד", "זה הזמן" ו"יש שאלה", הרי אלה תכניות שרוב הקהל הערבי והיהודי צופה בהן וכמעט שערבים לא מופיעים בתכניות אלה. אני לא זוכר שראיתי ערבי שהופיע בתכנית מוקד, לא חנר-כבסת, לא איש ציבור, לא מחנך, לא איש מועצה ולא מרצה. יש התעלמות ברורה מהייצוג הערבי בכל המוסדות.

להמחשת הדברים אתן דוגמא. היתה שביתה של הישוב הערבי כולו בענין חשוב הנוגע לתקציב המועצות וסגירת הגרעונות, ענין שהאוכלוסיה הערבית סובלת ממנו. הטלוויזיה התעלמה כמעט מהנושא הזה ולדעתי היה מקום לבוא ולהאיר את הנושא הזה בצורה חיובית ולא דהוקא להציג את הדברים כך שמדובר כאילו באוכלוסיה מרדנית, ושמעתי זאת מהרבה יהודים שנפגשתי אתם. חושבים שכאילו האוכלוסיה הערבית מרדה נגד המדינה וקיבלה החלטה נגד המדינה, כשלא הבינו מה באמת מתרחש בשטח. לדעתי, היה מקום לראיין איש ציבור ערבי, ראש מועצה או ראש עיר, שיסביר את הענין לציבור היהודי.

אני חושב שההתעלמות הזאת זוהי התעלמות שפוגעת בדימוי של האוכלוסיה הערבית, אך היא פוגעת גם באוכלוסיה היהודית שמקבלת תמונה מעוותת לגבי האזרח הערבי במדינת ישראל.

המאפיין השבי - הבלטת השלילי. כשמתרחש דבר שלילי כמו רצח, אונס, שוד ומעשים מעין אלה, אם עשה את המעשה ערבי אזי כל הערבים שותפים לענין, גם אם לא הוכחה אשמתו של האדם. אמצעי התקשורת עולים על הנושא בהתקפה של 'עליהום' וכמעט כל ערבי במדינה בשפט על-ידי אמצעי התקשורת והציבור. אני רוצה להזכיר את המקרה של הדס קדמי ז"ל. לאחר הרצח כל אחד במדינה היה בטוח שערבים רצחו אותה ואמצעי התקשורת סייעו בצורה ברורה ליצירת הדימוי הזה שהערבים רצחו אותה. היה לנו קשה לבוא ולבסות להסביר את העובדה - אפילו ליהודים שפויים - שלא ערבים שותפים לנושא כל עוד שלא הוכח כך. והנה מתגלות עכשיו עובדות חדשות ואמצעי התקשורת לא מבליטים זאת. כשערבי הוא הגאשם יש תופעה של 'עליהום', כולם מתקיפים, במיוחד הטלוויזיה העברית שיש לה החלק הגדול ביותר בעיצוב דעת הקהל במדינה. כשקורה דבר מבליטים את הדברים השליליים בצורה ברורה שפוגעת בכל אזרח ערבי במדינה, פוגעת בדימוי של האדם הערבי ואני חושב שזה פוגע בערכים חשובים, אנושיים מכל הבחינות. יצא לי ולאחרים להיפגש לא אחת עם קהל יהודי וכהסתכמותם על הדמות השלילית של הערבים, הערבי הרוצח, הערבי הטרוויסט, הערבי האנס, הם הסתמכו על אמצעי התקשורת, באמרם: ראיתי בטלוויזיה, קראתי בעתון", זה מה שאומרים בדרך כלל. אני חושב שהנושא הזה של הצגת השלילה - מבלי לתת אפשרות להצגת איזון מסויים - יש בו משום פגיעה בערבי ופגיעה באפשרות של האזרח היהודי לקבל מידע שיעצב את דעתו בצורה אמיתית וככונה.

המאפיין השלישי - ההכללה. ההבדלה בין הערבי הישראלי שהוא אזרח המדינה לבין הערבי מהשטחים לא נעשית באמצעי התקשורת ובדרך כלל מדברים בהכללה ואומרים: הערבים. אני רוצה לומר בצורה ברורה שיש הבדל בין אזרח המדינה הערבי שהוא מחוייב בזמנות למדינה לבין זה שאיבנו אזרח המדינה. לדעתי, האוכלוסיה הערבית מראה את מלוא הזמנות שלה למדינה בצורה הברורה ביותר, מתוך מפוקחות ומתוך זמנות מפוקחת, אפילו שהיא ביקורתית והביקורתיות הזאת היא סימן טוב של זמנות. לא מבחינים בין אותו אזרח ערבי החי במדינת ישראל, שהוא אזרח ישראלי ומהווה חלק אינטגרלי מהמדינה, לבין ערבים פלשתינאים שחיים בשטחים או במקומות אחרים; וקשורה מקרה של טירור או רצח או זריקת אבנים - ה'עליהום' הוא על הערבי כאדם. קרה מה שקרה בעפולה, בתל-אביב ובמקומות אחרים ומי שהותקף ראשון היה הערבי הישראלי. אני חושב שלאמצעי התקשורת היה חלק ב'עליהום' ולא רק לגזענים למיניהם, כשהטלוויזיה ואמצעי התקשורת האחרים לא ידעו להבדיל בין הערבי הישראלי, אזרח המדינה, לבין הערבי שחי בשטחים תחת כיבוש שכשהוא זורק אבנים ועושה מעשים זה דבר אחר לגמרי. אני חושב שהטלוויזיה ואמצעי התקשורת חייבים להבחין בין האזרח הערבי תושב המדינה, אזרח המדינה, לבין הערבי החי מחוץ למדינת ישראל, בשטחים ובכל מקום אחר.

ארעו מקרי הטרור בשדות התעופה ואני יכול לומר בצורה ברורה ביותר שהאזרחים הערבים תושבי מדינת ישראל כל כולם בזעקו וגיבו את מה שארע. האוכלוסיה הערבית ראתה במעשים אלה מעשים חמורים ביותר ומה שהרגשה האוכלוסיה הערבית ביחס לעבין זה היה, לדעתי, כמה שהרגישה האוכלוסיה היהודית. אני חושב שיש להבחין בין הערבי הישראלי ובין הערבי החי מחוץ לקו הירוק, בשטחים ובכל מקום אחר. אסתפק בפתיחה זו ואולי בהמשך אתיחס לכמה בקודות אחרות.

היו"ר נ. רז:
שמענו את דברי הפתיחה. אני מבקש שבהתייחסות
בנסה לא להיסחף לבצחנות מפלגתית, פוליטית.
זה נושא מסוג הנושאים שבו אבו מצויים בסכנת ההחלקה. אני מבקש שבשים לב
לגרעין הדברים שנאמרו ועליהם במקום את ההתייחסות.

ז. עטשי:
אני סבור שהנושא המועלה היום לדיון הוא אחד
הנושאים החשובים ביותר שעלו, לדעתי, אי-פעם
על שולחן הוועדה. איני רוצה לחזור על דברים שאמר עמיתי חבר-הכנסת דרוושה,
אבל אני מסכים עם כל מלה שהוא אמר. אני רוצה לחדד את הנושא במספר מלים
וחבל שצציגים מעטים של אמצעי התקשורת העברית היהודית הזכתה במצאים פה
ולא מספר רב יותר.

כשחבר הכנסת דרוושה חצה את הגבולות ונסע
לקפריסין כל המדינה עסקה בכך וראתה בכך בגידה לאומית, אבל אף אחד לא עוקב
אחר חבר הכנסת דרוושה ובוודק מה הוא עושה בחיי היום יום שלו למען האוכלוסיה
הערבית והיהודית כאחד. לכן אני אומר שהשיסוע הקיים, המרחק, הבדלית -
ובכונות כאן כל המלים המדברות על שמירת מרחק מבטלית, פיזית, אידיאולוגית,
קיומית - זה בדיוק במצא בעתונות העברית על כל גרוביה ואני מאד שמח שמר
אורי פורת במצא עמנו כאן היום.

אבו עוסקים בשתי קבוצות ולא משנה מה יאמרו אחרים.
חלקכם יודע מהי עמדותי ומהי עמדת היושבים פה. רבותי, שתי הקבוצות האלה תחייבה
ביחד, אם ירצו בכך ואם לאו. אין מנוס מזה. לא ייתכן שתהיה טלוויזיה בעברית -
ואני מדבר במיוחד על הטלוויזיה - שתהיה אקסקלוסיבית לנושאים יהודיים ואקסקלוסיבית
לשידור רק של נושאים שליליים הנוגעים לערבים. אני מכיר את האילוצים הקיימים

אך מלבד מחצית שעת השידור בערבית אין כלום ויש עוד הרבה תכניות שצופים בהן במשך השבוע. אתן דוגמא קונקרטי. לאחרונה משודרת התכנית של אורי גולדשטיין על הנעדרים. רבותי, מקרב העדה הדרוזית מאז שנת 1948 היו כמה נעדרים שלא נמצאו עד היום הזה ולמרות זאת העדה הדרוזית לא בכללת בתכנית. אני מכיר כמה נעדרים דרוזים שאפילו עצמותיהם לא הגיעו לקבורה. ישנו בית הקברות בעוספיה שיעיד על כך. הפרק החמישי של תכנית הנעדרים ישודר ביום חמישי. בכל זאת, רבותי, העדה הדרוזית היא עדה שתרמה ותורמת והיא חלק מהמערכת שאותו צלם ומפיק מעורבים בה שכל עם ישראל שותף לה.

חבר-הכנסת דרושה דיבר על שלושה מאפיינים: התעלמות מהחיוב, הבלטת השלילי וההכללות. כשבחורה נאנסת על-ידי ערבי כותבים מוחמד עלי טהה - ערבי מכפר יאסיף. מדוע כשקורה מקרה אונס על-ידי יהודי לא כותבים: משה יענקל, יהודי מכפר מסויים? זו הכללה והיא משפיעה על הדימוי של הערבים. חבר-הכנסת דרושה דיבר על תכנית מוקד ועל תכניות אחרות. רבותי, מדובר על 17% של האוכלוסיה במדינת ישראל שלא מקבלת ביטוי אפילו לא של חצי אחוז בטלוויזיה העברית. איך רוצים שאותו ילד יהודי יגדל כשהוא שומע כל הזמן על מקרי אונס וגניבה של ערבים? הסטריאוטיפ ינפח בצורה איומה ואותו ילד יראה בערבי סכנה קיומית למדינת ישראל. אני מדבר על בוער יהודי שרואה טלוויזיה והוא רואה טלוויזיה הרבה מאד.

היו"ר נ. רז: באופן רשמי לא עשינו את האקט של פתיחת הישיבה לכלי התקשורת. אני מבין שאין לכך התנגדות.

ז. עטשי: לכן מזווית ראיתו של האזרח היהודי הממוצע, הנער היהודי, המבוגר והצעיר, הוא תמיד יראה בערבים גורם שלילי בכל מגוון החיים. אנו מדברים על הוויזואל, על מה שרואים במסך. אני בתור ערבי מגיע למסקנה שממילא מה שיאמרו עלי בטלוויזיה או ברדיו יהיו דברים שליליים והדמות שלי ממילא מרוסקת בעיני אותו צופה או קורה יהודי.

רבותי, הטלוויזיה - וזו כמובן הערכה שלי - הישראלית והעתונות הישראלית בנתה בצורה מוצקה מההתחלה את התופעה הגזענית במדינת ישראל שבאה לידי ביטוי על-ידי מישהו מסויים. האמינו לי שאם אלך בכוח הזרוע לקרית ארבע וארצה לומר שם דברים שום טלוויזיה ושום מצלמה לא תכוון אלי. מדוע לא כך בהגו לגבי אותו אדם באופן עקבי? עשו מהאדם הזה גיבור לאומי, אנטי-ערבי.

הטלוויזיה יכולה לעשות דברים יותר חיוביים מאשר ההצגה שבעשית באותן דקות המביאה להרס. יש פה שבעה חברי כנסת לא יהודיים, ויסלחו לי עמיתי היהודים. לא משנה מה העתונות חושבת עליהם. אנו הרי פוליטיקאים ואנו משרתים את האוכלוסיה הישראלית, לא רק הערבית, ולה משנה כל מה שבעשה - יש התעלמות, שאני לא אומר שהיא מכוונת אבל היא מתמשכת.

ע. דרוואשה: אני חושבת שהיא מכוונת.

ז. עטשי: אני יודע שחברי כנסת מחזרים אחר העתונאים, אך מדוע אני צריך לחזר אחר עתונאי כשיש לי יוזמה ברוכה? בשבועיים האחרונים ניסיתי להעביר ידיעה בעלת גוון שלילי כי חשבתי שאולי כך יהיה לה פרסום, באמרי שאני רוצה להדית את האגודה מהנהלת הקואליציה. הידיעה לא פורסמה. העליתי את ענין ההתקפות של שרי הממשלה אחד על השני; אני הייתי זה שדיברתי ראשון על הבושא והטלוויזיה לא צילמה אותו, אולם כשחברת הכנסת עדנה סולודר דיברה הכניסו את הדברים שלא ואילו את שלי לא אלא בשתי שביות.

חברים, יש כאן אוכלוסיה שמנסה לתרום לדו-קיום. כיצד אני יכול לבצע ולהגשים את החלום הזה? המפגשים של הנוער יתרמו מעט לבושא

כי מי שמעצב את דעת הקהל זו העתונות הישראלית על כל גווניה. אולי אני ואחרים בתחיל לחשוב שרק אם אדם יאיים לשרוף עצמו מול בנין הכנסת (כשאין בכוונתו לעשות כן) אז ישחררו 2 מליון דולר למועצות הדרוזיות. למה אין ביטוי? איני רוצה לחיות ביציאה מתוך הנחה שרק עשייה של דברים שליליים הדברים יפורסמו. ההיסטוריה אומרת שעיצוב דעת קהל בצורה באותה היא רק אם אמצעי התקשורת יאמצו לעצמם שיטה מכובדת לפרסום באות. כשאני אומר פרסום באות הכוונה היא גם לתהפעות שליליות אך בעיקר גם ליוזמות ברוכות שתראנה מה הערבים עושים במדינת ישראל. יש לשותף ערבים בתכניות של הטלוויזיה והרדיו. אין דבר כזה שאפשר להתעלם מ-17% של האוכלוסיה. הדבר הזה הוא בעוכרי כולנו.

אני מקווה שהיוזמה הברוכה של הדיון הזה תעורר בקרבנו איזו תקווה שאמצעי התקשורת באמת יכולים לקרב את שני העמים יותר מאשר הפרדה ביניהם.

ג. שטרסמן:

לולא באמר לי באיזה פורום אני במצא ומי הם הדוברים, הייתי אומר: מה יש חדש תחת השמש. בכל מפגש של עתובאים עם ציבור שומעים בדיוק את אותן התלונות: אתם העתובאים מדגישים את השלילי, מתעלמים מהחיוב ומכלילים. לאחר כמה שנים טובות במקצוע אני יכול להגיד שבדרך כלל זה די זכרון, למרות שלפעמים קורה לעתובאים וגם לחברי הכנסת מה שאומרים בשפה המקצועית כך שכל אחד רואה את מה שקרוב לענין שלו. העירו כאן שכשעבדול מוחמד עושה מעשה שלילי כותבים: עבדול מוחמד, ערבי וכו'. אנו שני עמים, יש שמות טובים ואפשר להסתפק בשמות. אין ספק שאם יש הקשר מסויים למוצאו של האדם - צריך לציין זאת בעתון וכשאין הקשר אני כעורך וכעתובאי ותיק אומר שלא צריך לציין זאת בעתון. אם בעצרים 50 חשודים בשוק בדיוק לאחר ביצוע פיגוע חבלני, יכתבו ערבים וגם אם לא יכתבו ערבים יידעו שמדובר בערבים. אם כותבים שאדם בהרג בתאונת אוטובוס לא יכתבו מאיזה מוצא בהג האוטובוס. בהקשר מסויים כן צריך לכתוב זאת. בענין הזה, רבותי, אנו לא יותר גרועים מהעתונות האמריקנית שיש לה בעיה מאד דומה ולפעמים הם צריכים לכתוב שמעשה מסויים בעשה על-ידי "בלאק מן" ולפעמים לא. זה פשוט ענין של בסיבות.

התחושה של תיאור השלילי היא באופן עקרוני זכונה. גם אני לא תמיד מאושר מזה שכותבים על דברים שליליים. באחת מהופעותי בפני הציבור באלצתי להגיד שגם בתנ"ך יש יותר סיפורים שליליים מאשר חיוביים, כי זה טבע האדם. לא אגן על ענייני הטלוויזיה, יש פה בציגות לטלוויזיה, אולם דווקא בענין השביתה של המגזר הערבי שהיתה לפני כמה ימים בכלל לא התרשמתי שיש מרי בגד המדינה, וזה היה בשבילי אותו ענין אזרחי, ציבורי, תקשורתי -

ע. דראושה:

אתה לא הופעת בפני קהל יהודי. הופעת באחד הלילות בפני ציבור יהודי בטבריה. אחד מהאנשים בקהל קרא לערבים מורדים והוא זכה למחיאות כפיים. לאמצעי התקשורת יש חלק מהדימוי הזה שקיבלה השביתה.

ג. שטרסמן:

זה שמישהו אמר - זה שום דבר. לא מספיק לומר שאנו שני עמים שחיים ביחד - ואני מסכים לזה שנחיה ביחד לבצח - כי אנו לא יכולים לבתק את עצמנו ממציאות אחרת שמשהו קורה במזרח התיכון וכשזורקים ריצובים בשדות תעופה בעולם -

ע. דראושה:

אתה מגן..

ג. שטרסמן:

אני לא מגן, יש מציאות מסוימת שאי-אפשר לבתק אותה. דיברת על שלושה מאפיינים: התעלמות מהחיוב, הדגשת השלילי והכללות. אמרתי בתחילת דברי, ואני עומד על כך, שהדגשת השלילי היא בכל תחום, גם בתחום היהודי ולכן ההערה הזאת היא לא בהקשר של הנושא שעליו אנו רוצים לדון.

30.12.85

כך העתונאים בנויים וכך התקשורת בנוייה.

דיברת על ההתעלמות מהחיוב ופה אהיה קרוב אל עצמי. אני עובד במעריב. ביום ר' מפורסם מדור ששמו תחום פרטי, ובו מונא מדי פעם סיפור שכתבת עתונאית בשם נורית גלצקי. האם אתה קורא את המדור הזה?

כן.

ע. דראושה:

ג. שטרסמן:

אם אנו מדברים באחוזים, נכון שיש 17% ערבים מתוך כלל האוכלוסיה בארץ. אז מה? במדור הזה שמתפרסם כל שבוע היו בשלושת החודשים האחרונים כתבות על זה ארמלי, מוחמד ותד ושחקנית ערבית מחיפה. אני מדבר בלי לקבל יפוי כוח מעורך העתון סוף שבוע, אך אני בטוח שמעולם הוא לא עשה חשבון אם זה צריך להיות 17% או לא. הסיפור על שחקן הכדורגל זה ארמלי היא סיפור חיובי, הסיפור על חנר-הכנסת ותד היה סיפור חיובי והיה סיפור יפה מאד על אותה שחקנית. כיוון שאחד מתפקידי הוא גם "אומבוסמן" מגיעות אלי תלונות של קוראים. אני יכול לומר לך שפרט לתלונות שמגיעות מאנשים דתיים לא היה לי מספר כה גדול של תלונות על מה שהגברת הזאת אמרה. היא דיברה על כך שלא מוצא חן בעיניה שיש רחוב על שם ז'בוטינסקי והרצל וששאלו אותה מהו הדבר שהיא הכי מתעבת היא אמרה: אני מתעבת את המתבחלים. אני כתבתי ביד בועזת לאנשים שכתבו את מכתבי התלונה שזכותה לחשוב כך. אם איזה יהודי היה כותב שהוא מתעב את הערבים היו העורכים מוחקים את הדברים האלה מהכתבה. איבי מחשיב עצמי כמי שאוהב או יהודים או ערבים, אלא כמי שאוהב אנשים בחמדים.

כשהתחילו משחקי הכדורגל, ודאי זכור לכם המשחק

הראשון בתל-אביב בו ארמלי וטורק קבעו שני-שליש מהשערים. הצעתי לכתוב על כך. האם היה אי פעם בעבר מאמר ראשי בעתונות בארץ שהלל את האחוה בין הערבים ליהודים בישראל שבאה לידי ביטוי ברגליים, כמו המאמר הזה? הרי זה שגעון לכתוב על נושא כזה במאמר ראשי. אני לא צריך להלל את מה שאני עושה או את מה שאחרים עושים. אני פשוט מנסה לאזן את הדברים ואני מגיב על ההערות שלך.

לגבי ההכללה - היא לא נוגעת לענייני יהודים או

ערבים. אני חולק בכל תוקף על ההערה שלך בענין הרצח של הדס קדמי. הרי פה ישנה ההוכחה להיפוכו של דבר. מדברים היום על פסיקאי יהודי ואפילו צוטט בעתון שלי שקציני משטרה אמרו לנציג העתון בבית המשפט שמבקשים להאריך את מעצרו של אותו פסיקאי, וזה הכל קשקוש. הלא פה לא מדובר בערבי. צויין שמו וצויין מי האדם. את המקרה של הדס קדמי ז"ל אל בוציא מההקשר. בשבילי כל החשודים הם חפים מפשע. היה המקרה של דבי כץ ז"ל ושם דובר בקבוצה של ערבים וזו היתה עובדה שנכתבה בראשית החקירה של המשטרה.

אשר לרדיו - בגלי צה"ל, לדוגמא, ראיינו עובד

סוציאלי ועובדת סוציאלית ערביים. האשה דיברה במבטא יותר ישראלי משלי. השידור היה על עבודתם הסוציאלית של העובדים הסוציאליים הערביים במגזר הערבי. זה לא היה שידור שלילי, זה היה שידור מאד חיובי. יש גם כאלה. ציינתי קודם את הראיונות שפורסמו בעתון מעריב.

אני רוצה לסיים בהערה אחת. אם יש בסיס להכללה

של שלושת ההיבטים שנקבת בהם - אני מוכרת לומר, וזאת לפי מספר התלונות שאני מקבל, שהעתונות היהודית במדינת ישראל כותבת על הציבור הדתי במדינת ישראל דברים הרבה יותר חמורים, בכמות הרבה יותר גדולה ובכוונה.

א. סרטני:

כשאנו עוסקים בתקשורת כולנו נמצאים באיזו דילמה. אנו יושבים במסגרת ועדת החינוך והתרבות וטבעי

שאני רואה את הדברים מההיבט של מה זה עושה לנו. אני לא יכולה להסתכל על התקשורת בכללותה - אם זה עתון, רדיו או טלוויזיה - במנותק מההשפעה שיש לה על הציבור. אני לא בעד צנזורה מעבר למה שמחויב. אנו שומעים לאחרונה הרבה

מאד ביקורת כלפי התקשורת. היה אתמול ראיון ברדיו והמרואיין אמר שאולי באמת אמצעי התקשורת עברו את הגבולות שחברה יכולה לשאת. איבני זוכרת את שם המרואיין. אנו רוצים שייוצגו מגוון הדעות, אנו לא רוצים לסתום פיות, הכל בסדר. אבל בכל זאת אני לא מקבלת באופן מוחלט את כל מה שאמר חבר-הכנסת דרוואשה, חד וחלק. יש גם הכללות אחרות. יש הכללה ואני יכולה לתת דוגמא לכך מהמגזר בו אני חיה. יש הכללה על הקיבוצים. השיא בענין זה היה הסיפור על האיידס שפורסם בשבוע שעבר.

אני חושבת שאנו לא יכולים להיות משוחררים מלראות את אמצעי התקשורת - ובעיקר את הטלוויזיה משום שיש לה השפעה כל-כך רבה - מבלי לשאול את עצמנו מה אנו עושים. אני חושבת שגם רשות השידור וכל מי שעוסק בתקשורת צריך איפה שהוא לעצור, ולתת לעצמו דין, וחשבון מדי פעם ולשאול: מה אנו בעצם עושים? האם אנו לא הופכים - ואני כבר לא מדברת על גורם מחנך - בעצם לאיזו שהיא מערכת שהיא הרסנית מבחינה מסוימת? ואין אני אומרת זאת אך אני אומרת שצריך לעצור ולבדוק.

אנו יודעים שיש בכל אמצעי התקשורת גם מדורים שאינם מדורים חדשותיים. החדשות צריכות להביא את העובדות. הדיווחים צריכים להיות מאוזנים כפי שהדברים התרחשו, אבל יש גם תכניות אחרות ומדורים אחרים. אני מנקשת לשמוע האם יש בכל אופן איזה שיקול דעת בתחום הזה? זה דבר אחר. לא הייתי רוצה שנגיע לידי כך שבעצם הציבור הישראלי יתחיל להילחם נגד המעצמה השביעית. אני לא רווה נחת מההתקפות שהן לפעמים ברוטאליות נגד הטלוויזיה ונגד אמצעי התקשורת, אבל אני חושבת שהדברים בהחלט ראויים לבדיקה.

אשר לנושא הבדון - שמענו את הדברים של חבר-הכנסת דראושה. אני שומעת אותו הרבה. היום הוא דיבר בתחושה של כאב. זו היתה ההרגשה שלי. אנו יודעים שהמציאות שלנו היא מציאות מסובכת, מורכבת ועלינו כוועדת החינוך ודאי מוטל לראות את הצד של החינוך לחיים משותפים, טיפוח היחסים וכיוצא בזה. אין לי ספק שכשלא מוקירים כבוד לקבוצת אוכלוסייה אחרת יש זיכור והזיכור מוביל לשבאה, בפרט במציאות הישראלית שהיא כל-כך מסובכת.

אני מעיזה לומר שרוב היהודים אזרחי ישראל אינם מכירים את הערבים ואת אורחות חייהם. חוסר ההיכרות הזאת הוא הצעד הראשון לכיוון של הזיכור והשבאה ומי שאינו מכיר קל לעבוד עליו ולומר לו שהערבים הם כאלה וכאלה ושאי-אפשר להאמין להם. רק בשבוע שעבר שאל אותי בער שאלה בזו הלשון: האם היית בנתנת אמון באדם ערבי שאת מכירה אותו או באדם ערבי? התשובה שלי היתה שזה תלוי באדם. אם מדובר באנשים שאני מכירה אותם - זה תלוי באדם עצמו ובסיטואציה. זה דימוי שנוצר לא מפני שמישהו החליט ליצור דימוי כזה, אלא מפני שהמציאות שלנו היא כפי שהיא, הציבור היהודי הוא הרוב במדינה הזאת, זו מדינה יהודית ועם כל התסבוכת שישנה כאן השאלה היא מה אנו עושים, האם לא צריך בצורה מכוונת יותר לתת ביטוי לצד החיובי, קודם כל להביא משהו מאורחות החיים של הציבור הערבי בטלוויזיה העברית, בטלוויזיה הלימודית. דבר נוסף: אני חושבת שמאד חשוב, כדי באמת להחליש אולי את הדימוי השלילי, להעמיד את הצרכים של הציבור הערבי - אם בענין ראשי המועצות ששבתו ואם בנושאים אחרים - באור כזה שאובייקטיבית הציבור הערבי מקופח לאורך כל שנות קיומה של מדינת ישראל מבחינת התיקצוב. משרד החינוך והתרבות כבר מודע לזה ואין לי ספק שגם משרד הפנים מודע לזה. יש פה בעיה בסיסית של קיפוח מטעמים שונים. מי שהחליט על כך החליט, אבל אלה הן עובדות חיים ואת הצרכים שלהם חשוב מאד להעמיד באור חיובי ולא באור שלילי. קודם כל חשוב להתייחס לזה. זה הדבר הראשון. חשובה ההתייחסות וחשוב להביא את העובדות מבחינה אובייקטיבית כדי שהציבור יידע את העובדות. והציבור לא יודע את העובדות. חשוב מאד שכשאדם קורא עתון ורואה טלוויזיה יקבל תמונה יותר אמיתית על הדברים ואולי גם זה ישנה עמדות. תודה.

30.12.85

מ. אנועסבה:

אני מודה ליושב-ראש. אתחיל במה שסיימה חברת-הכנסת אמירה סרטני. זו עובדה שישנו כאן איזה עיוות שהיה מאז ומתמיד, מאז קום המדינה. ישנה אפליה בולטת, מכוונת, זאת אומרת שהיתה מדיניות של אפליה שגרמה לכך שאנו במצאים במצב מסויים. אנו במצאים היום במצב כזה שאני חושב שחובתם של אמצעי התקשורת - כמו בכל משטר דמוקרטי שיש בו חופש ביטוי וחופש עתונות - לתקן את המעוות. חובתם של אמצעי התקשורת לתקן את הדימוי שנוצר עקב כך שהיתה ברוב המקרים הכללה, בלי להבדיל אם זה פלשתינאי או אזרח ישראל. כשאני אומר שאני פלשתינאי פירושו הדבר שיש לי השתייכות לעם הזה, אבל אני ישראלי וכל אורחות חיי הן כאורחות אזרח ישראלי. אני רוצה לחוב את כל חובות עם ישראל ואני רוצה גם לקבל את כל הזכויות שמקבל כל תושב במדינת ישראל. מהו העם הפלשתינאי? אלה שישבו בגבולות פלשתינ המנדטורית הם פלשתינאים. אנו ישבנו פה אז וגם היהודים שישבו פה אז הם פלשתינאים. בימי המנדט כתבו: פלשתינ (ארץ ישראל). היום אנו לא מתווכחים על כך, אנו ישראליים. אם כן, היה עיוות במשך תקופה ממושכת. היתה מדיניות מכוונת של התעלמות. אני לא אומר שזרקו אותנו לים אבל התעלמו מאתנו. האם כך ייתכן במדינה שקלטה גלויות מכל כך הרבה ארצות; אנשים דוברי שפות שונות ומנטליות שונות? אני זוכר את הימים של תחילת שנות החמישים כשעלו היהודים המרוקאים וישבו בפינות, בערים ועשו מעשי בריונות. איפה הם? הם טופלו, הם טופלו על-ידי החברה, על-ידי המדינה. היום הם אנשים קונסטרוקטיביים שעושים משהו חיובי לטובת המדינה. כשמדברים על הבעיות הסוציאליות של המגזר הערבי ועל בעיות החינוך במגזר הערבי אומרים שיש פער גדול. הרי זה שבא ממרוקו היה פער עצום בינו לבין החברה שהיתה כאן ואני אפילו לא מוכן להשוות עצמי לפער שהיה בינו לבין החברה שהיתה פה. למה בהם טיפלו מהר והפערים בוטלו, אך לגבי אוכלוסייה של 600 אלף איש ערבים שיושבת פה יש פער היסטורי.

קריאה:

האם אתה רוצה שבטלוויזיה יסגרו את הפער?

מ. אנועסבה:

כששר החינוך ומנכ"ל משרד החינוך מתייחסים לנושא הקיפות של המגזר הערבי הם מבליטים זאת. גם הרב פרץ מבליט זאת. אבל כשדב תבורי מתייחס לעבין הדברים מוצגים בצורה סובייקטיבית. היותם צריכים לאפשר למישהו מהמגזר הערבי להתבטא בנושא. כשהיתה השביתה של הרשויות המקומיות הערביות פניתי אל עורך "ערב חדש" וביקשתי שיקצו לנו כמה דקות להסביר את עצמנו כי ראיתי שכלי התקשורת מציגים אותנו כאנשים שמתכוונים להתמרד. אין לנו מה לאכול ואם לא היינו שובתים העובדים שלנו היו שובתים מעצמם. יש רשויות מקומיות ערביות בהן לא שילמו משכורות במשך שלושה חודשים.

פ. דראושה:

מרכז השלטון המקומי אישר את השביתה.

מ. אנועסבה:

דב תבורי בפל בעצמו באיזו טעות. הוא רצה להראות עצמו כגיבור לאומי והעלה את המסים בעירו בצורה אסטרטגית. היום יש התארגנות נגדו והוא חזר בו. הוא חשב שהוא יוכל להטיל על סוחרים ובעלי עסקים מסים אסטרטגיים, בחשבו שממילא זה על חשבון מס הכנסה כי זה מתקוז מהרווחים של המפעל, אך הוא לא יחזיק מעמד עד סוף השנה. הוא הודה והודיע לכל התושבים שלו שהוא בסוג מכך ובשנה הבאה הוא יירד מכך. מצד שני הוא אומר: אני מודיע שהערבים לא מעלים את המסים כפי שצריך.

היו"ר ב. רז:

זו לא בדיוק הבעיה של אמצעי התקשורת.

מ. אנועסבה:

הבעיה של התקשורת היא שהם הציגו את הדברים שלו ואילו אנו לא אמרנו את דברנו. למען האיזון והצדק היו צריכים לראיין מישהו שיאמר את האמת. הרב פרץ, מר קוברסקי וראש הממשלה מודים שיש קיפוח וזה נאמר גם אחמול בישיבת הממשלה. הרב פרץ אמר מפורשות שהמגזר הערבי מקופח ויש לבוא לקראתו. אבל הדברים האלה לא באים מספיק לידי ביטוי.

האם כל מה שאתה אומר לא פורסם? קראתי את הדברים האלה בעתונים ושמעתי אותם בטלוויזיה.

ג. שטרסמן:

האם ראית ציבור ערבי בטלוויזיה?

מ. דראושה:

הופיעו ראשי מועצות והם דיברו עברית יפה מאד. לי יש טענות על כך שלא לימדו אותי ערבית בבית ספר.

ג. שטרסמן:

הטלוויזיה הערבית בוועדה לצרכי תעמולה של מדינות הממשלה. אם אנו משלמים אגרת טלוויזיה זה בשביל הטלוויזיה בעברית. את הטלוויזיה בערבית מממן משרד הבטחון וזהו כלי תעמולה בשבילו. אני מעוניין לראות פעם שידור של התכנית "יש שאלה" באיזה ישוב ערבי. היום המדינה מוציאה הון תועפות על חינוך הנוער לדמוקרטיה. אני חושב שתשגיח אחת כזאת בטלוויזיה וראיון אחד בטלוויזיה יכולים לתרום הרבה יותר מכל המלים. אם יש כיוון מחשבה לחינוך לדמוקרטיה - המכשיר הכי טוב שיכול להועיל זו הטלוויזיה.

מ. אבוועסבה:

אני חושב שאתה הסכנות לחופש הביטוי הדמוקרטי במדינת ישראל היא הידובר על אמצעי התקשורת מבלי להכיר אותם, מבלי לדעת את תכונותיהם, מבלי לדעת למה הם מיועדים ואיך הם פועלים. זה יכול להוליד הצעות בפל כמו ההצעה שיהיה רישוי עתונאי. לומדים גזרה שווה מעורכי-דין ורופאים ושוכחים שחופש הריפוי או עבודת עורך הדין אינם זכות יסוד. חופש הביטוי הוא זכות יסוד ולכן אי-אפשר לגזור גזרה שווה ולדרוש רישוי.

א. אבנר:

כנגד מה דברים אמורים? - כנגד הטענה שהתקשורת מקפחת את הציבור הערבי, כשהיא מבליטה את השלילי ומתעלמת מהחיוב. זה בכון, בלי ספק, והסיבה לדבר היא שאין אפליה והתקשורת מקפחת בצורה כזאת כל ציבור שהיא עוסקת בו. היא מקפחת את ציבור מנהלי החברות בזה שהיא מדווחת רק על אותו מנהל שגנב כספים מחברה. היא גם מקפחת כל יחיד שהיא עוסקת בו; אדם חי חיים למופת עד גיל 40 ובגיל 40 הוא גונב ארנק. עד גיל 40 לא כתבו על אותו אדם מאומה והנה כשהוא גנב את הארנק כתבו עליו. זה צדק זה? אי-אפשר לדווח על כל אדם שמתייצב לעבודה מדי בוקר. בהכרח מדווחים על החריג, על האדם שלא הגיע לעבודה כי בדרך דרס אותו רכב, או על אדם שלא עשה את העבודה באמונה ומשום כל פיטרו אותו מעבודתו. אין דרך אחרת וזה בשען על כך שאמצעי התקשורת אינם הציבור היחיד להכרת העולם על-ידי הצופים. כשאני מדווח על אדם שבדרס אני יכול לעשות זאת רק כשאני יוצא מתוך הנחה שהקורא שלי או ציבור הקוראים שלי יודע שאני בני האדם לא בדרסו, או לפחות לא הוא עצמו בדרס. אם אני מדווח על כך שיש שניתה במפעל פלוני, אני יכול לעשות זאת רק כשאני יוצא מתוך הנחה שמקובל המסר שיש עוד כך וכך מפעלים שאינם שובתים. אחרת אין אפשרות לדווח. אם אומרים שאדם נשך כלב - זה חדשות, אזי כשכלב נשך אדם - זה לא חדשות. זה בשען על כך שכולנו יודעים מה זה כלב, מה זה אדם, מי נושך את מי ומדווחים על החריג. אם מכוכב מרס יצור אינטליגנטי יקרא את העתונים שלנו ויקרא בכמה מלים על כך שפלב נשך - אם בהכרח הוא יגיע למסקנה שבני אדם נושכים כלבים. כל דיווח בשען על כך שלמדווח ולמקבל הדיווח יש איזה עולם של מושגים. אל תטעו, אני אומר את מה שאני אומר לא בתור אמצעי רטוריקה אלא בהסתמך על כך שטיפלבו בתלונות של ערי הפיתוח על כך שהן מקופחות, טיפלבו בתלונות של יהודים דתיים, טיפלבו באותן תלונות המדברות על סטריאוטיפיזציה, הטפסה, הבלטת השלילה. זה נדבע ממהותם של אמצעי התקשורת ומן המציאות שמאחרי הדברים. אלא מה? יש מצבים מסויים שאז לאמצעי התקשורת יש תפקיד מיוחד לא לתרום להטפסה. ובאמת כמו שהזכיר מר שטרסמן, ברשות השידור יש כלל ברור שאסור להזכיר השתייכות לאומית או עדתית, או אזרחות של כל אדם בהקשר שלילי, אלא בשעה שזה חלק מהידיעה. אם יש קטטה בין שתי עדות, ברור שצריך לספר במה מדובר. אולם אם מישהו נתפש בגניבה אסור לציין את לאומיותו או את השתייכותו העדתית. זה הכלל וכך צריך להיות, אך למה לא אומר שמישהו לא טועה ועובר על הכלל. לתרום לסטריאוטיפים זה ודאי אסור, אבל לשנות עמדות - זאת קצרה ידם של אמצעי התקשורת מלעשות. היתה ביקורת על כך שתכנית ניקוי ראש עשתה שטיפת מוח שמאלנית לציבור. הרי אחרי הבחירות חלק מהציבור זז ימינה. זה כוחם של אמצעי התקשורת להשפיע על עמדות...

ד. רובינשטיין:

שמעתי פה את דברי עמיתי מר שטרסמן אשר חזר פעמיים בלשון די בוטה על נושא מסויים. פעם אחת הוא אמר שהוא שמע את העובדת הסוציאלית ברדיו והיא בשמעת יותר ישראלית ממנו ופעם שניה בדברו על התפעלותו מהדיבור העברי הרהוט שהוא שמע מראשי המועצות. האוכלוסיה הערבית בישראל היא בראש וראשונה צרכנית של כלי התקשורת העבריים. אותה בחורה ששמעת, מר שטרסמן, למדה את טשרביחובסקי וביאליק, עשתה בחיכות בגרות בשפה העברית ואין סיבה שתרגיש אחרת לגביה. היא מאזינה לכלי התקשורת הישראליים ולא לכלי תקשורת אחרים. לערביי ישראל יש בטאון אחד שהוא בטאון מפלגתי, אך במונח המאד מצומצם של המלה הם קוראים עתונאים ישראלים. לערביי השטחים יש חמשה בטאונים יומיים כאלה ומגזינים אחרים בערבית וזאת כי הם לא קוראים עברית. לוטפי משעור התחיל בבסיון והוציא שבועון, אך יתר הבסיונות לא מצליחים ולערביי ישראל אין עתון בערבית. למה? כי הם קוראים את ידיעות אחרונות ומעריב.

ל. משעור:

הם קוראים עתונים בעברית כי אין עתונים בערבית. בכפר אחד קטן בארץ יש 70 מצויים לעתון הארץ.

ד. רובינשטיין:

הם גם מאזינים לתכניות בעברית. הם מחכים לתכניות בעברית. לכן זהו נתון ראשון שצריך לקחת בחשבון.

א. אבנר:

האם עשית חקר מאזינים?

ד. רובינשטיין:

נאמר פה שככפר ערבי אחד יש 70 מצויים לעתון הארץ. אני שומע דברים מערבים האומרים שהם מאזינים לתכנית "מוקד" בעברית. התכנית "במשפחה" שמתארת איך ללכת לבנק וכיוצא בזה – לא מחדשת להם דברים. לכן היות והם צרכנים של התקשורת העברית כך צריך להתייחס לענין.

לכן ראשית כל יש לחשוב באיזו מידה הם ממלאים תפקידים בתקשורת, באיזו מידה רואים אותם או שומעים אותם. ופה אנו רואים אפס. זה נכון גם לגבי מגזרים אחרים במדינת ישראל. ישנו למשל הציבור הדתי. בטלוויזיה וברוב אמצעי התקשורת רוב הכותבים שייכים לשכבה אחת מאד ידועה של אנשים. כולם אשכנזים, אקדמאים, מתחום מסויים ואותם רואים, ואני מבקש את סליחתכם על כך שאני משתמש בניטויים כאלה. הם שולטים פחות או יותר בכלי התקשורת. במוקד ובתכניות אחרות כמעט שלא רואים אנשים שומרי מסורת. גם רפיק חלבי יש רק אחד.

א. סרמני:

גם לא בשים.

ד. רובינשטיין:

היום כשפותחים כלי תקשורת אמריקני רואים איזה מאמץ בעשה להכניס סינים וכיוצא בזה לתקשורת, לפי הצרכנים של התקשורת. לציבור הדתי בארץ יש קצת אמצעים משלו ויש כמה בטאונים משלו. אין כמעט עתונאים יוצאי צפון אפריקה והם ודאי צרכנים של אמצעי התקשורת. העקרון מובן והפגיעה בתחום הזה היא במיוחד לגבי האוכלוסיה הערבית. יש בתקשורת סטריאוטיפים וביטויים חצי גזעניים. נכון שזה נוגע לסכסוך, אבל כשהיה הענין של מדר שעלה – והעתון שלך, מר שטרסמן, עשה את התחקיר בענין, ההודעה היתה שזה ביה בגלל שני סוחרים מעזה. זו הסתה וזו גזענות של תקשורת. לא היתה אמת בכך ששני סוחרים מעזה אשמים בעליית המדר. זה היה הסיפור של העגבניות. זו דוגמא אחת ויש כאלה בלי סוף; גם ברדיו, גם בטלוויזיה וגם אצלי בעתון. יש מלים שכשמשתמש בהן משתמשים בהן רק לגבי ערבים, לדוגמא: משכילים, גכבדים, כפריים וזה בדרך כלל נדבק לערבים. כשאומרים ביטויים אלה כבר יודעים במי מדובר. לא תשמעו שאומרים: בערך כנס של אנשי רוח ערביים ומשכילים יהודים. מאום אל פחם זה כפריים ומכפר ויתקין לא. יש מספר מושגים שחיים אותם, שלפעמים הם שליליים ולפעמים ביטטרליים. מה שהטריד אותי בדברייך, מה שטרסמן, היה שאמרת שאותה עובדת סוציאלית דיברה עברית כך שאי-אפשר להרגיש שהיא ערבייה.

ג. שטרסמן:

היא אמרה זאת, היא דיברה על כך. היא אמרה: אני מדברת כאן כעובדת סוציאלית ערבייה.

אתה התייחסת לעברית שלה

א. סרטני:

מה ציפית, שהיא תדבר כערבייה? רצית שהיא תדבר כמו שהיו אומרים פעם ברדיו קהיר חזיות במקום

ד. רובינשטיין:

חזיות? הם מאמינים לתקשורת שלנו, הם חיים אתנו וצריך לתת להם, בכל מאמץ אפשרי, את מה שמגיע להם.

כיוון שהעתונות משקפת מציאות ומצלמת מציאות אני חושב שהיא לא כל-כך אשמה. את מקור הנעיה

ל. משעור:

אני רואה בהתייחסות של המדינה לערבים, בחוקים של המדינה, בחוקים שמפלים ערבים, בהתייחסות של המדינה והמימסד לערבי. כל מה שעושה העתונות הוא שהיא משקפת את המציאות הזאת, היא מושפעת ממנה. אני חושב שלפני כמה שנים העתונאים שאבו את המידע שלהם מערביסטים. כל עוד ההתייחסות לאזרח הערבי בחוקי המדינה ובכל מיני מישורים לא תשתנה - אני לא יכול לנוא בטענות אליהם. אמנם העתונות לא רק משקפת את המציאות היא גם משפיעה בעצם העברת הידיעות וגם בפרשנות, דבר שהיא צריכה לעשותו, אך האשמה היא במימסד ואני מתפלא על חברת הכנסת שאמרה -

הנבת בדיוק את ההיפך ממה שאמרת.

א. סרטני:

תפקידה של העתונות לא לטייח ולא לעבור לסדר היום.

ל. משעור:

ישנו נושא חשוב נוסף - השפה הערבית. הערבי

גאה בשפה שלו ולא מעדיף את מבט לחדשות על פני החדשות בערבית, אלא מה? מהדורת החדשות בערבית היא תעמולה ובמבט מובאות ידיעות. אילו היה עתון טוב בערבית היו קוראים גם את ידיעות אחרונות, אך בראש וראשונה היו קוראים את העתון בערבית.

בעיה נוספת, חשובה היא שמשרדי הממשלה והמוסדות

בכלל לא מתייחסים אל הערבי כאל צרכן. בנק ישראל הפעיל סידור חדש של השקל החדש וכל ההסברה בנושא היתה בעברית. הערבים כאילו לא קיימים. מס הכנסה פונה אל האזרחים היהודים 20 פעם ביום כאילו לא קיימים אזרחים ערבים. כך הדברים אמורים לגבי כל משרדי הממשלה. אני חושב שנסך הכל העתונות משקפת מציאות שנקבעת על-ידי הממשלה והכנסת.

חבר-הכנסת דראושה דיבר על 3 אלמנטים שמאפיינים

א. ולדמן:

את כלי התקשורת: התעלמות מהחירב, הזלזלת השלילי והכללה. יש בכך ודאי הגזמה וכבר אמרו שני העתונאים שדיברו קודם שבאמת בכון שהדבר קיים כעקרון לא לגבי מגזר מיוחד. אולם באופן כללי יש כאן בקודה בכונה שנוגעת למהותה של התקשורת והיא, כפי שאמר מר אבנר, שמדורחים על החריג בכל מקרה.

אילו רוב החריגים היו טובים החיים היו טובים -

א. אבנר:

אני מאמין שהזכות הזאת קיימת לצד הזכות שהרוב בחיים

א. ולדמן:

הוא החיובי בחיים והחריג הוא השלילי ולכן יש מציאות כזאת של התעלמות מהחירב והזלזלת השלילי.

בענין של הרוב והמיעוט של ערבים ויהודים, יש

ש. דרוושה:

רגישות מסוימת לנושא המיעוט.

אמרת בתחילת דברי שאם כי יש הגזמה במה שאמרת

א. ולדמן:

אך זוהי המציאות. אני חושב שאי-אפשר לטפל בנעיה הזאת רק כנעיה של כלי התקשורת. זו גם בעיה של הציבור. כלי התקשורת נותנים לציבור את מה שחוא רוצה לשמוע ואת מה שמעניין אותו, את מה שיגרום לו לבחור עתון זה או אחר, תכנית זו בטלוויזיה או תכנית אחרת.

אני לא בא להפחית מהבעיה, אני רק בא לומר שהבעיה היא לא של כלי התקשורת אלא של הציבור. לכן יש לומר שני דברים. התקשורת לא יכולה להתחמק מכך שיש בידיה כלי חינוכי שיש לו השפעה. אמנם כלי התקשורת רואים מלכתחילה את תפקידם בהבאת ידיעות לציבור, והדבר הוא חשוב מאד במשטר דמוקרטי, חשוב שהדברים יגיעו לידיעת הציבור, אבל אי-אפשר להתחמק מכך שיש להם השפעה חינוכית וצריך לשאת באחריות להשפעה החינוכית הזאת. יש אתיקה תקשורתית, אך לדעתי היא לא מספקת כי היא לא מנוססת על כך שהנה אנו מחנכים ולכן אנו צריכים לשאת באחריות, אלא היא מנוססת על כך שאנו מביאים ידיעות לציבור, דבר שגם הוא מחייב שמירה על אתיקה מסוימת. האתיקה צריכה להיות זובעת מהעובדה שיש לכלי התקשורת השפעה חינוכית.

מר אבנר, אינני חושב שהדברים כפי שצינת בכונים, היינו: שלציבור יש דרכים אחרות לראות את המציאות. עובדה היא שחלק גדול מהציבור מקבל את עיקר גישתו וההתייחסות שלו מכלי התקשורת וזה מטיל עליהם אחריות עוד יותר גדולה. אל תצאו מתוך ההנחה הזאת שכיוון שלציבור יש אמצעים אחרים לראיית המציאות לכן זה יאזן את הדברים וישים בפרופורציה הנכונה את הידיעות העתונאיות. חלק גדול מהציבור לא שם את הידיעות העתונאיות בפרופורציה נכונה. מצד שני, אני חושב שצדקת, ובכל המגזרים בקשרים בין ציבורים שונים או בקשרים בין אנשי מקצוע ממגזרים שונים הרבה מאד חסר משום שלא מכירים אחד את השני. אני מודה ומתוודה שאינני מכיר את עבודתם של כלי התקשורת והעתונאים ולכן זה יוצר איזה נתק, איזו אי-הבנה, דעות קדומות בין אחד לשני וכמו שחשוב המגע בין הציבור הערבי והיהודי כך חשוב המגע בין ציבורים שונים. אנו הרי מקיימים במסגרת הוועדה סיוורים במוסדות החינוך ובאים במגע עם ציבורים שונים ואני חושב שצריך פעם לקיים סיוור במסגרות העתונאים ולשמוע מעתונאים על עבודתם, כדי לדעת מה הגישה שלהם, מה עובר אצלם בלב ובמחשבה, כדי שנוכל להבין את הדברים יותר.

אעבור עתה לענין ההכללה. זו בעיה שנוגעת במידה שווה לציבור בכלל. העתונאים רואים את היעד שלהם, את מגמתם או התפקיד שלהם בהבאת ידיעות ואין הם רואים את התפקיד החינוכי. אילו הם היו רואים את התפקיד החינוכי והאחריות החינוכית היה בגזר מכך שהם היו צריכים להיות הרבה יותר זהירים. אני מאמין שזה לא מכווון באמת ואני מקבל את הכלל האתי שכשדבר אינו בוגע לענין אין לציין את המוצא. ככלל המגמה החינוכית והאחריות החינוכית של כלי התקשורת צריכה להיות הרבה יותר מובלטת.

הצורך לראות עצמך כמחנך הוא חסרון שקיים בהרבה מגזרים של החיים. אנו חברי הכנסת, לדוגמא, שמקיימים מאבקים בתחום הפוליטי לא רואים עצמנו מספיק כדוגמא חינוכית שאנו צותבים. בעל כורחנו אנו צותנים דוגמא חינוכית, בסגנון הדיבור וכיוצא בזה. עד היום אני כואב את הכאב הזה ואולי אנשים בזה שאומר שחברי כנסת רואים את מגמתם בכך שאיש שמח בקלון חברו, צוקטים ציניות בדיבור במקום להתייחס לגופם של עניינים. מחנכים הם לא רק אלה שמקצועם הרשמי הוא לחנך אלא גם כאלה שעוסקים בתחומים שונים של העבודה הציבורית, כאשר מה שהם עושים יש בו כוח מחנך ומשפיע. דבר זה מחייב אותנו לקחת על עצמנו את אותן מגבלות, אחריות וביקורת שצריכים להיות בתחומים האלה. מחייב להיות חשבון נפש ובחינת הדברים מעבר למה שקבוע כאתיקה עתונאית.

מ. פלד: אני חושב שאני מודע מספיק לאופייה של הבעיה. היחסים בין התקשורת לציבור והחברה אותה אמורה התקשורת לשקף - אלה בבחינת בעיה מאד מורכבת. משום כך אנסה לא לומר דברים מכלילים. אני רוצה להפנות את תשומת הלב לשלוש נקודות.

הסיעון של אנשי התקשורת, ששומעים אותו לעתים קרובות, שבעצם משימתם לדווח על השלילי, אני מוכרח לומר שהוא נשמע לעתים כהתחמקות, משום שבפועל אמצעי התקשורת לא מדווחים רק על השלילי. אפשר לדווח בתכנית חדשות על שכלולים שנעשו בבית חולים, על הכנסת זן חדש של ירק, או על נסיונות שנערכו בבית ספר מסויים. זה שעל הדברים האלה אפשר לשמוע מחוץ למסגרת החדשות - זה חלק מהעבודה שאתם עושים יום יום. לכן מדוע לבוא ולהגיד: אבו חייבים בעיקר לדווח על השלילי? דיווח חיוני כזה על הצעשה במגזר הערבי אין כמעט. וזו מציאות.

פעם הטלוויזיה צילמה משפחה ערבית שנתנה טיפול דיאליזה לבת מבנות המשפחה. זו היחה תכנית יפה מאד, משכנעת. אותי היא לא כל-כך הרשימה, כי אני יודע דברים, אך למחרת שמעתי מאנשים על ההתפעלות שלהם מזה שהורים ערבים מסוגלים לקחת מכובת דיאליזה הביתה ולטפל בבתם. זה התקבל כדבר כמעט בלתי-מתקבל על הדעת.

זו היתה משפחה בדואית.

קריאה:

התרשמתי מהתגובות של הקהל בנושא הזה. מדוע? - מ. פלד:

מפני שלעתים כל-כך רחוקות מביאים דיווח חיוני על הצעשה במגזר הערבי. כמעט שלא מדווחים דיווחים חיוניים על המגזר הערבי ובהקשר הזה חנר-הכנסת דרואשה אמר בצדק את מה שאמר. אם מדווחים זה או על המחאה שלהם, וצריך לדווח על זה, או על דברים שליליים, ואין להתעלם מזה שהרבה דברים חיוניים נעשים. אני עדיין מקווה לראות דיווח מהסוג שהזכרתי, הן בתכנית חדשות והן בתכנית אחרת, שיש בידו להציג איזו התפתחות או תופעה חיונית במגזר הערבי, שיש לברך עליה.

בכל זאת, חיים במציאות שיש ענין של סטריאוטיפים בשני הצדדים. אם הערבים מסתכלים כפי שהם מסתכלים על התכניות בישראל הם ודאי לא מקבלים בהכרח רושם שלילי. לעומת זאת הסטריאוטיפ של הערבי בעיני היהודי הוא בעיה קרדיבאלית. אני מציע לאמצעי התקשורת לא להתעלם מכך. צריך לזכור שכשמדווחים על דבר שלילי בתחום הזה - זה נופל על קרקע פוריה שתקלוט כל זרע שמגביל את התודמת השלילית שמחזירים ליהודים מגן הילדים. זו בעיה גדולה וכבדה וודאי שהתקשורת היא לא האחראית הראשית לה, יש גורמים אחרים, אך אי-אפשר שלא להביא בחשבון את הענין הזה.

לענין הסטריאוטיפים - אנו בכל זאת בתונים במצב שיש מגמות ברורות וחזקות מאד של יצירת בידוד בין הציבור הערבי לבין הציבור היהודי ואני לא מדבר רק על מגמות פוליטיות שקיימות בזמן האחרון. יש לכך דוגמא טריה בעתון של היום, כשנאמר בכותרת: "... אתה בחרתנו מכל העמים..". זן חלק מהמציאות.

התקשורת יכולה להגיד: אלה הדברים, אנו מביאים אותם כמות שהם, אבל אי-אפשר לדווח אך ורק על דברים שנעשים במגזר הערבי תוך התעלמות מכך שהציבור היהודי חשוף למיני דברים כאלה. באיזו שהיא בקודה המדווח, הכתב, העורך צריך להיות רגיש לנושא ולא להתייחס לו כטבולארסה. יש עוד קוראים שצריך להביא בחשבון.

בקודה אחרונה - המומחים לערבים. יש בארץ מומחים לערבים שהם בדרך כלל יהודים ולא תמיד יש להם השקפה אחידה, מה גם שלא תמיד הם מומחים. מדוע לקחת מומחים לערבים כשיש כאן ערבים? אם יש בעיה מצוגעת לערבים - תבו להם לדבר עליה. רואים לדעת מה תהיה התגובה של הציבור הערבי ואם כן למה לא לשמוע אותה? אני לא אומר שצריך לשמוע רק אותם, אך לא רק את המומחים לערבים. לפני שנועיים התקייים כנס של מרכז השלום הבינלאומי והשופט חיים כהן הציג את יהושפ הערכני ושיבח אותו. כשמישהו רוצה לדעת

משהו על הערבים הוא הולך ליהושפט הרכבי וחבר-הכנסת ותד התייחס לכך. אני מברך את מר הרכבי, הוא מומחה, אך לא צריך להסביר את הערבים לציבור רק בעזרת מומחים כאלה. אני לא זוכר שהזמינו מומחה ערבי שידבר על הערבים, אף כי יש מומחים כאלה באוניברסיטה שלי ואני בטוח שההסבר שיבוא מהם לא יהיה פחות אמין מבחינה אקדמית משלם אחרים. להם גם יותר קל לשכנע כי בכל זאת הם שייכים לאותה חברה. אני מקווה שהערותי תילקחנה לתשומת הלב.

א. פורת:

קודם כל, אני רוצה להודות לחבר-הכנסת דראושה על שהעלה את הנושא על סדר יומה של הוועדה וגרם לכך שאנו מקיימים פה היום את הדיון החשוב הזה כדי להסדיר כל מיני אי הבנות. מר אנועסנה, אם אני גולדה בעיון כרם ואני פלשתינאי לפי ההגדרות שלך.

לאחר ששמעתי את כל הדוברים הנכבדים אני חושב שהמצב הוא אולי לא הכי טוב כפי שחבר-הכנסת דראושה היה רוצה שיהיה, אך הוא גם בהחלט לא הכי גרוע כפי שהוא תיאר אותו.

אם מדובר בהכללות, אני חושב שהקרנן האמיתי להכללות במדינת ישראל, ואולי לא רק במדינת ישראל, הם קודם כל אנשי התקשורת. אנו הקרנן להכללות. כשעתונאי סרח ופרסם דבר שלא היה צריך לפרסם, אומרים: התקשורת, העתונות, העתונאים. ללא ספק, יש עתונאים טובים מאד, אחראים מאד, אמיצים מאד, ויש כמה עתונאים שהם לא כאלה והם מטילים כתם בציבור כולו. בכלל, יש נטייה להאשים את התקשורת בכל דבר. אומרים: התקשורת אשמה. לפעמים התקשורת באמת אשמה וברוב המקרים היא בכלל לא אשמה. צריך לראות את הדברים בפרופורציות הנכונות. מר אלוני, נציג הטלוויזיה, בא לדיון הזה מצוייד בעובדות שנועדו להוכיח שכשמדובר ביחס שלנו ברשות השידור לנושא הערבי בכללותו, וערביי ישראל בפרט, אנו לא כל-כך אשמים כפי שמנסים להציג אותנו.

חבר-הכנסת דראושה, אתה הזכרת את הפרשה העגומה בעפולה. אני רוצה להזכיר לך שבעפולה הוכו לא רק ערבים. גם צוות הטלוויזיה הישראלית הוכה וזה אומר הרבה מאד. אני לא חושב שצריך להוסיף על כך. עתונאים הוכחו והיו זקוקים להגנת המשטרה. למה? - מפני שהם עתונאים ולא נגלל שום סיבה אחרת.

א. הראל:

זה הולך לפי תורת השלבים: קודם ערבים, אחר-כך עתונאים ואחר-כך יהודים אחרים.

א. פורת:

היכו אותם מפני שהם היו עתונאים מהטלוויזיה הישראלית ואפשר היה לזהותם. זה הספיק כדי לתת להם מכות.

ל. משעור:

אמרו עליהם שהם מרעילי בארות ושמאלנים. מישהו כבר הכין את הקרקע לכך.

א. פורת:

אני נגד הכללות בכלל כי נדמה לי שאני חושב שהעתונאים שלנו הם קרבן של הכללות. אני מסכים עם מה שאמר ידידי מר שטרסמן על העתונות בכלל ועם מה שאמר ידידי מר אורי אבנר באותו נושא. אני בהחלט לא מסכים לדברים שנאמרו כאן על-ידי ידידי מר רובינשטיין. בדיון כל-כך רציני כזה לומר דברים כל-כך לא רציניים, שמבוססים לא על מחקרים וסקרים אלא על הערכות והשערות, לומר כאן שהרדיו בערבית והטלוויזיה בערבית הם מכשיר תעמולה של הממשלה, היינו שהם לא כלי תקשורת חפשיים - -

ל. משעור:

שופר תעמולה, תכין סקרים - -

א. פורת:

אני מוחה בתוקף על הדברים האלה ואני חייב למחות

בתוקף עליהם משתי סיבות: ראשית, מר בראל שהוא מנהל הטלוויזיה בערבית ומר סחייק שהוא מנהל מחלקת השידור בערבית, אינם נוכחים כאן ואני חייב לעשות את מלאכתם במקומם. אני מתבסס על סקרים שבעשו על בסיס מדעי ואשר מוכיחים שהשידורים בערבית ברדיו ובטלוויזיה הם פופולריים ונהנים מאמיבות. אני רוצה שתדעו ששידורי הרדיו והטלוויזיה בערבית אינם בנים חורגים והבהלת הרשות מתייחסת אליהם בדיוק כשם שהיא מתייחסת לשידורי הרדיו בעברית ולשידורי הטלוויזיה בעברית. היחס הוא כזה מבחינת המשאבים, האמצעים ומבחינת היחס המערכתי. בעצם מכל הבחינות. עצם העובדה שלאוכלוסיה שמהווה 17% מהאוכלוסיה בארץ יש רדיו שמסדר מנוקר עד ערב ומלוויזיה שמסדרת שעה וחצי כל ערב, בשעת השידור הטובה ביותר, העובדה הזאת כשלעצמה מעידה על היחס של מדינת ישראל לתושביה הערביים.

ל. מנצור: אתה יכול לשמוע בערבית שידורים מ-88 ארצות. כולם רוצים למכור מוצרים.

א. פורת: אבל אתה לא שומע שם מה שאתה שומע ברדיו בערבית שלנו.

ל. מנצור: אני שומע. אתה לא שומע.

א. פורת: גם הרדיו וגם הטלוויזיה הם גשר אורירי בין העם היהודי לעם הערבי. יכול להיות שזה לא בדיוק מה שהיה צריך להיות, יכול להיות שיש דברים שטעונים שיפור וצריך לשנות, אבל עצם העובדה שהכלים האלה ישנם יש בה כדי להוכיח את החשיבות שמייחסת מדינת ישראל לנושא הזה.

ל. מנצור: מאיזו בחיבה? אנו לא מטילים ספק בזה שלשידורים הערביים יש חשיבות, אבל המטרה של המימסד היא לא לשרת את אותו קהל מאזינים כי אם לשרת את מטרות המימסד עצמו. כאן חילוקי הדעות בינינו.

א. פורת: אני דוחה את הדברים בתוקף. המימשל אין לו יד ורגל בתוכן השידורים ואני אומר את הדברים כמנכ"ל. הרדיו והטלוויזיה הערבית נהנים מאותו חופש שביתן לרדיו ולטלוויזיה בעברית. אין שום התערבות ותכתיבים. באשר לתוכן השידורים - זה ענין של טעם. יש כאלה שהם שבעי רצון יותר מתוכן השידורים ויש שהם שבעים רצון פחות. הוא הדין לגבי השידורים בעברית. האם כולם מאושרים מכל השידורים בעברית? קשה להשביע את רצון הכל. מדובר על שידור בערוץ אחד שיש לו שותפים רבים. בטלוויזיה וברדיו יש על אותו גל עשרות תחנות שמסדרות בערבית. מצאתי לבכון לומר דברים אלה כדי להעמיד את הדברים על דיוקם.

איני רוצה להיכבס לפולמוס בנושא התכנים כי זה ענין של טעם ודיח ועל זה אמרו את מה שאמר חז"ל.

חבר-הכנסת עטשי, הסדרה של אורי גולדשטיין עוסקת במלחמת לבנון בלבד והיא לא התיימרה מלכתחילה לעסוק בכל הנושא העצוב והכואב של בעדרים ושבוים. אילו התכנית עסקה בכל הנושא ודאי שחלקם של החיילים הדרוזים במדינת ישראל וחלקה של העדה הדרוזית היה בא לידי ביטוי. למזלה של עדה זו במלחמת לבנון לא היו לה בעדרים או שבוים.

קריאה: יש אחד.

א. פורת: אבל הוא לא שייך לסיפור של סולטן יעקב. אורי גולדשטיין לקח סיפור שהתחיל בסולטן יעקב ועקב אחר השתלשלות הדברים. הוא עשה זאת במשך שלוש שנים וליווה את הדמויות עד לסיום הענין. לכן לא היתה כאן מלכתחילה שום הערפה או חלילה חוסר התחשבות בחיילים אחרים.

ז. עטשי:
כל תניעתנו ובקשתנו היא שהטלוויזיה העברית חייבת לשדר את הערבים ליהודים. זה הכל.

א. פורת:
עוד מעט תקבל כמה דוגמאות ממנהל הטלוויזיה שמראות שעושים זאת ועושים זאת טוב. ממה שאני זוכר ולא הכנתי רשימות, אני זוכר כתבה שפורסמה ביום ו' ליהודים על רופא ערבי בקיבוץ בצפון. זו היתה כתבה אמיתית, עובדתית. אני זוכר לפחות 2 כתבות בארבעת החודשים האחרונים, כתבות שאנו מגדירים אותן ככתבות לעומק, על חילופי משלחות בוער, או על ביקורים הדדיים בין צעירים יהודים וערבים אלה אצל אלה. אני זוכר לפחות שתי כתבות חיוביות ויפות שהיו בתחום זה בטלוויזיה. זה מה שאני זוכר מארבעת החודשים האחרונים, שלא לדבר על הכתבה המפורסמת ביום העצמאות שעבר על מוליק המשואה הערבי. זו כתבה שהיתה שיחת היום במשך חודשים רבים.

אני מסכים שהטלוויזיה הישראלית יכולה לתרום הרבה וכתבה בה שקולה למאות מאמרים בעתונות המודפסת, ואנו באמת עושים זאת. אולי זה לא מספיק. יש לנו בסך הכל 4 שעות שידור מדי ערב.

ע. דראושה:
אנו חיים בתקופה כל-כך רגישה ולכן יש חשיבות כל-כך משמעותית לאמצעי התקשורת.

א. פורת:
ידידי הטוב, כשראש מועצה ערבי אומר דברים בגנות צה"ל, מה אתה רוצה שבעשה? האם אתה רוצה שבמעל בתפקידנו העתונאי ולא באמר זאת?

ע. דראושה:
לא ביקשנו זאת.

א. פורת:
לרשות השידור אין דעה. יש לה דעה אבל אסור לה לשדר אותה. אסור לנו להביע את דעתנו בשום ענין השבוי במחלוקת. אנו מביאים עובדות והצופה יבין את העובדות כפי שהוא רוצה. אנו לא עוסקים בהבעת דעה אלא רק בהנאת ידיעה. הבאנו את הידיעה של המשלחת מטול-כרם שבאה אל ראש עיריית בתניה ואנו יודעים טוב מאד מה היתה עמדת הציבור בארץ לאחר פרסום הידיעה. לכן אני לא חושב שהרדיו או הטלוויזיה, שבשמם אני מדבר, יכולים להיות מואשמים כאלה שאין להם רגישות לבושה הזה, ככאלה שאין להם פתיחות לבושה. אולי לא עושים מספיק, אך לומר שלא עושים זה לא יהיה מדוייק.

בסך הכל הדיון הזה הוא דיון חשוב ונעצם קיומו יש בו כדי להזכיר לנו שעל רשות השידור חלה גם החובה שלא לזנוח או לא לקפח את ציבור המאזינים אזרחי המדינה הערבים מעבר למה שהם מקבלים בשידורים לערבית.

אני מבקש ממך אלונה, מנהל הטלוויזיה, להביא בפניכם מספר עובדות כדי שתאמינו לי שמה שאמרתי אינו בלתי-מבוסס.

י. אלונה:
היתה התכנית במבט שני על יהודים וערבים בעפולה, כחודש או כששה שבועות לאחר התקרית. לדעתי, זו היתה אחת הכתבות הטובות ביותר. לפני שבוע ב"סוף ציטוט" היתה תכנית של ערבים ויהודים. דובר כאן על הרשויות המקומיות. יש כאן איזה תרתי דסטרי. אגב, תפש אותי בכנסת דן בן-כנען שהוא דובר של השלטון המקומי ושאל אותי למה לא מסקרים את מצוקת הרשויות המקומיות. יש כאן תרתי דסטרי, כשאנו לא מסקרים אנו לא בסדר וכשאנו מסקרים אנו גורמים לאזרח היהודי לחשוב שהאזרח הערבי מורד כפי שנאמר. האם אנו לא נמצאים בין הפטיש והסדן? יש בעיה במדינת ישראל שהיא בעיה כואבת וצריך לספל בה, אבל אני לא חושב שהיא מתחילה בתקשורת. אם אני זוכר את מה ששודר לאחרונה במבט לחדשטן; שזו אספקלריה מאד מצומצמת, הרי השידור על הערבים הוא כמעט הנושא החמישי בעוצמתו שמשודר, לאחר הנושא של מדיניות, בטחון וכלכלה ואולי עוד נושא אחד או שנים אחרים. מבחינת הכמות זה אולי הנושא החמישי בעוצמתו. היום ראיונות רבים עם התייחסות עניינית ב"זה הזמן". היה מוקד עם ראש עיריית

היתה השעה השלישית על העדה הדרוזית.

א. פורת:

היתה התכנית "מה השאלה" שצולמה בעכו, על יחסי יהודים וערבים. היתה כתבה על הרופא בעין דור.

י. אלובי:

זהו ארמלי רואיין ב"סיבה למסיבה", וזה לא היה בשביל לעשות צחוק או להעליב ולפגוע. והוא היה אזרח שחזר ממסע לא מוצלח. את קארט הזה ארמלי ראינו בהרחבה במנט לחדשות. היתה תכנית מפגשים בנצרת עילית, בין יהודים וערבים.

ד. מחמוד:

ביקשתי את רשות הדיבור - ואין אני יודע אם זה מקובל או לא מקובל - בגלל שמזדמן לי להיות בוועדה המכובדת הזאת כמעט כל שבוע והייתי מצפה לא לעבור בשקט על מה שאמרו מר אבו עסבה ולוטפי מצור - שהטלויזיה הערבית משרתת את המימסד. אם הדבר הזה מעוגן בחוק אני סחזיר עכשיו את תעודת העתונאי שלי. איני מוכן לקבל את המשפט הזה שאנו משרתים את ממשלת ישראל. אני הייתי מבקש ממר אבו עסבה ומנצור לחזור בהם מדבריהם.

מ. אבו עסבה:

אני הייתי מעביר את הנושא הזה לבדיקה במטרה.

ד. מחמוד:

מר אבו עסבה ומר לוטפי היו אצלנו וחיזרו - - -

מ. אבו עסבה:

אני מבקש מהיושב-ראש לתת הגנה לכתב שלנו.

א. אבנר:

היתה פה הערה כי הוא ראה עצמו בפגע מדיבור שהיה. את התעודה שלך אתה יכול להשאיר.

היו"ר נ. רז:

אני רוצה להדגיש שלא מצעי התקשורת ולרדיו יש תפקיד מחנך. בקודת המוצא שלי בכל הדיון הזה קשורה

ש. דראושה:

לתפקיד המחנך שיש לאמצעי התקשורת בתקופה כל-כך סוערת, כל-כך קשה לשני העמים במדינה ובאיזור. אני מקווה שהוועדה ואמצעי התקשורת יקחו בחשבון את ההערות שהושמעו כאן ואת הרעיונות שעלו בדיון.

אני לא שותף לדעה שאין מקום לסלוויזיה והרדיו בערבית וכאילו שהם כלי שרת של המדינה. אני חושב שהם עושים עבודה חשובה, שאמנם טעונה שיפור. יש לי גם כמה טענות על דברים שמשודרים אשר לא עוגנים על הצרכים ולא באים לשרת את אוכלוסיית הצרכנים. למשל, אורי לוברני, הגיבור של הסלוויזיה הערבית, כל פעם מופיע ומעורר סלידה וכל מה שהוא אומר מתברר שזה לא נכון. כל פעם מכניסים אותו חצי שעה למרקע ואני בטוח שהציבור הערבי והיהודי לא רוצים לראות אותו. אני מביא את הדוגמא הזאת כדוגמא לשידורים שלוקחים זמן ולדעתי הם כושלים בכל מובן המלה. יש מקום לשיפור השידורים ומבסיס להשתפר. מי שעוקב אחר השידורים בערבית, שלחצנה, הצצה שמסדרים דברים חשובים, מביעים את העמדות של הציבור הערבי, לא מקצרים ולא קוטעים. שמעתי את אבו עסבה בתכנית ואת עצמי. אני לא אומר שאני מרוצה מכל מה שקורה שם אבל מכאן ועד לקטילה המרחק הוא רב ואסור לעשות זאת. אני מקווה שהדיון הזה יתרום ויביא לתשומת לב רבה יותר בהצגת הדמות הערבית.

ע. מנצור:

אני גם ערבי וגם עתונאי ואני רוצה לומר שאורי לונרצ'י מופיע בטלוויזיה הערבית כשירות ממשלתי. הוא אמר לדבר על לבנונים ולכן מזמינים אותו. אחת הבעיות של הערבים היא שהם לא יודעים איך העתון או איך הטלוויזיה עובדת, בגלל שבכל המגזר הערבי אין דובר אחד לא לעיריה ולא למפלגה. בתפיש ערבי בתל-אביב שפורסם בעתון כאנס. מה אמרו במהדורת החדשות בשעה תשע? אמרו שהוא תושב אחד הכפרים במשולש, כלומר: הוא ערבי. בסוף בתברר שהוא לא אנס אלא גבב ואין לו קשר לנושא. למה צריך לומר שהוא מאחד הכפרים במשולש? כשיודעים שבמשולש מתגוררים רק ערבים? אל תפרסמו פרטים מזהים ואל תגידו שהוא ערבי. גם השופט אמר דברו בנושא. אפשר לומר: אחד הפועלים מהאיזור.

א. סרטני:

פועל...

ע. מנצור:

קראתי על איזה זוג מוזר שחי יחדיו, במקרה הגבר הוא ערבי והאשה יהודיה. כתבו שהוא הרג את אהובתו. אם היא

אהובתו למה הוא הרג אותה?

יש מקום לביקורת. אני יודע שיש בעיה לעתונאים. פעם פורסמה כתבה בעמוד ראשון על ספר שכתבתי, כשאמרו שזה בגד המדינה, בגד העם היהודי. זו היתה השמצה והדברים פורסמו בעמוד הראשון. הלכתי לעורך אותו עתון ואמרתי לו: זה הספר שלי וזו הידיעה שפורסמה. האם מישהו קרא את הספר? אפילו ציטטה אחת מהספר לא היתה. ביקשתי תיקון לידיעה והוא אמר לי: אפצה אותך. הם ראינו אותי שלוש פעמים באותו עתון. העתון המתחרה בכלל לא הזכיר את הסיפור.

דובר כאן על מתן רישוי לעתונאים.

א. סרטני:

יש הצעת חוק כזאת.

ע. מנצור:

במקצוע שלנו יש הרבה מאד אנשים לא אחראים. חנר-הכנסת דראושה אמר שיש התעלמות מהחירוב והכללה. אני חושב שבסך הכל זו בעיה של זלזול. הרבה מאד עורכים ומנכ"לים של מוסדות שקשורים לעתוננים פשוט מזלזלים וחושבים שזה נושא שנוגע לערבים בלבד. הם לא יודעים שזה נושא שנוגע לעצם קיומה של מדינת ישראל, באם היא תדע או לא תדע לחיות עם הערבים הגרים פה. הם פשוט מתעלמים מבעיה יסודית. הבעיה הזאת צריכה לתפוש יותר מקום בתודעה כי היא גוגעת לעצם קיומנו ביחד, ערבים ויהודים. זה שכונתנים כל הזמן על דברים שליליים - זה גבון. לפני שנועיים חזרתי מארצות-הברית והופתעתי לטובה מכך שבאחת התכניות הופיעו בחור כושי ובחורה לצנה. הייתי באנגליה וראיתי באחת מתכניות הבי.בי.סי. על כלכלת אנגליה כושי. תמיד יש צנעורבי בצורת. בפגשתי עם אחת העורכים של הבי.בי.סי. ושאלתי אותו על כך והוא אמר לי: זה לא דבר טבעי, זה דבר שאנו עושים מעל ומעבר לבדרש, כי אנו רוצים שהאנגלים יודעו שיש תושבים אחרים באנגליה, לא רק לבנים. וזה חסר כאן. אתם עורכים תכניות על הערבים והן תכניות טובות, אבל גם כשמדברים על נושאים חשובים כמו כלכלה וחוץ ובטחון אפשר להזמין ערבים, כדי שמי שצופה בתכניות יבין שיש בארץ הזאת גם מיעוט ערבי. צריך לאיית את שמות האנשים טוב ולא בטעות.

א. סרטני:

אדוני היושב-ראש, שאלתי שאלה ולא קיבלתי עליה תשובה. שאלתי אם רשות השידור עושה איזה שהוא 'סטופ' ובוחרת את ההשפעה של הדברים על הציבור? האם יש שיקול כזה בכלל? אני מבינה שאין לנו זמן ואני מבקשת לקבל את התשובה באיזושהי דרך.

א. פורת:

הזמנו סקר יסודי וממצא בקשר לכל השאלות הללו
הבוגעות לשידורים והשפעתם של שידורים כאלה או אחרים
על הציבור. יש לנו בעיה אמיתית. הטלוויזיה בישראל יש לה ערוץ אחד לו יש שלושה
שותפים: הטלוויזיה הלימודית, הטלוויזיה הערבית והטלוויזיה העברית. זו בעיה
שאף טלוויזיה בעולם לא עומדת ולא מתלבטת בה. 4 שעות שידור בשעה שרוב הטלוויזיות
בעולם משדרות יום שלם. מה אפשר להגיד באגבע שעות כדי לספק את רצון הכל?
זו משימה כמעט בלתי-אפשרית. לכן הדרך היחידה העומדת בפנינו היא דרך הסקר.
הזמנו עכשיו סקר רציני וממצה שיהיה בשבילנו אינדיקטור יותר טוב מכל דבר אחר
ועל-פיו נוכל לבנות את לוח המשדרים שלנו ולוח התכנים הרצויים יותר.

היו"ר ב. רז:

כשיהיו לכם הממצאים של הסקר - תעבירו אותם
אלינו.

א. אבנר:

כשעושים סקר רוב המדגם בוגע לישובים הגדולים
ביותר. כשרוצים לחקור תגובה של אוכלוסיה מוגדרת
בין אם זו אוכלוסיית ערבים ובין אם זו אוכלוסיה שהיא חובבת מוסיקה קלאסית -
אינך יכול להשתמש במדגם הרגיל. לכן סקר כזה צריך לעשות בכלים מיוחדים.
נעשו סקרים כאלה.

היו"ר ב. רז:

הנושא היה הדימוי של הערבים, ערביי ישראל,
בתקשורת ולא רק בטלוויזיה אלא גם בעתונות וברדיו.
אני מאד סקרן לדעת מה תהא הכותרת של הדיון מחר בתקשורת, אם בכלל תהיה כותרת,
או שיתעלמו מהנושא כאילו לא היה ולא נברא. אולי יקחו את הטפל ויעשו ממנו מרכז
לכל הענין ואולי יאזכרו זאת בשני משפטים כשאיש בכלל לא יידע מה היה פה.
רבותי, כך זה עובד. אני חסר כל תקווה לצבצו שיבדו ואולי גם אין אפשרות לשנות
זאת. כך זה לגבי כל נושא שבעולם. כך עושים. לוקחים את הטפל ועושים ממנו עיקר
ואת העיקר הופכים למיזערי.

מר שטרסמן אמר שרוצים להציג את החריג, את הבולט,
את יוצא הדופן. למה? - כי הציבור רוצה זאת. יש פה איזה מילכוד, הזנה הדיית,
אבל היא משחיתה את הציבור וזה בורא ואיום. הנושא הוא כל-כך חשוב ואם גם אליו
יתייחסו בתקשורת כך, כמו שמתייחסים לדברים, על-פי הטעם של אחרון קוראי העתון,
בחיפוש אחר הפיקבטי והמגרה:ואם גם את הנושא הזה יגמדו - זו פשיטת רגל של
הקומוניקציה מבחינת ההיבט האינפורמטיבי שלה, ואני כבר לא מדבר על התפקיד
החינוכי שלה.

חוק רשות השידור כולל 51 סעיפים ובסעיף 3

הוא מתייחס לנושא הערבים ובו כתוב: "תפקיד רשות השידור לקיים שידורים בשפה
הערבית לצרכיה של האוכלוסיה הדוברת ערבית... ושידורים לקיום ההבנה והשלום עם
המדינות השכנות" ואיך זיל. אפשר להגיד שכל יתר הסעיפים מתייחסים ליהודים
וערבים כאחד, בלי אפליה. ולכן אין צורך בהבדל מיוחד. אבל זה לא כך. מדובר
על קידום היצירה העברית והישראלית בסעיף מס' 2. מה זה בקרא הישראלית? למה
לא לכתוב העברית והערבית? מה זה הישראלית? מה מסתתר מאחורי הברוש הזה?
מה שאני רוצה לומר בכל ההערה הזאת הוא שיש מידה מסויימת של העלמה, של הפחתה,
של פיתות, של הגמדת הפרובלמטיקה מבקורת הראות של הערבי, לפי תחושת. בטען
כאן ערבים אינם משתתפים מספיק בתכניות. ואני לא מדבר על מדידה של 17%,
היינו שבגלל שחלקם באוכלוסיה הוא 17% גם במוקד וגם במפגשים צריכה להיות
חלוקה כזאת. אני נגד השיטה הזאת. אבל יש פה תחושה שיש פחות מדי אנשים ערבים
המשתתפים בתוך התהליך של בירור הבעייתיות בהעלאת נושאים או שאלות שונות
העומדים על הפרק, בענייני תרבות, חינוך וכיוצא בזה, ויש כאלה שיכולים לעשות
זאת בצורה מצויינת, שלא לדבר על שאלות שבוגעות להן באופן ספציפי כערבים.

אני גם כן סבור שהערבים בישראל הם צרכני התקשורת העברית בעיקר. איבני יודע מה יראה הסקר שלכם בקשר לאוכלוסייה הערבית הרבה. הם כולם יודעים עברית. מדוע לא לשתף אותם יותר בקטעים המרכזיים של השידורים בעברית? איבני אומר זאת כטענה, אך אפשר לשתף אותם יותר מפני שהם מוכרחים להיות שותפים לכל זה. אני חולק עליך, חבר-הכנסת פלד, שאמרת שמדירים ליהודים מגן הילדים תמונה שלילית על הערבים.

מ. פלד: ודאי, בכל המקראות.

היו"ר נ. רז: יש ביטויים שהם לא לטעמי ולרוחי, אך אני לא חושב שמערכת החינוך בישראל מחדירה דברים באופן מגמתי ומכוון. יש בעיה יסודית של הקובפליקט הזוראי הזה המציג את המפגש בינינו כמפגש בין אויבים וזה מופיע בספרות העברית מאז איבני יודע מתי. קח לדוגמא את הסיפור של עמוס עוז על הכפר בגליל העליון. הוא מתאר את הבזלת בהרי רמת הגולן, את הפחדים של הישובים היהודיים ומה יקרה אם בלילה יתחיל משהו לגלוש משם. בסיפור "מיכאל שלי" עם שני הילדים הערבים יש מצד אחד משיכה רומנטית ומצד שני דברים אחרים. החיים ביחד מלווים בהרבה אמוציות וחרדות כי המדינה קמה כפי שהיא קמה והיא מתקיימת תוך מערכת בלתי-פוסקת של מלחמות.

ע. דראושה: יש יחוד מסויים לערביי ישראל וזה לא מובלט.

היו"ר נ. רז: האמירה הזאת על הערבים שחיים עד גבולות הקו הירוק, שהם אזרחי מדינת ישראל ותושביה והערבים שהם מעבר לקו הירוק שהם כבושים - אתה יודע מה? נדמה לי שהקו הירוק בעינין זה לא משחק תפקיד גדול.

א. סרטני: אבל יש הבדל בין אזרחי המדינה לבין אלה שאינם אזרחי המדינה.

היו"ר נ. רז: אפילו לאזרחי המדינה הערבים יש, לתפישתם, דברים שהם עדיין מקופחים בהם, מופלים, חשודים.

אנו מדברים פה על האמת.

מ. אבועסבה: יש להם תכניות משלהם ומעמד משלהם.

היו"ר נ. רז: בקובפליקט הזה נוצרת מערכת סנוכה שלא מאפשרת בכלל את ההפרדה בין הערבים האלה לערבים האלה, רגשית. פוליטית - יש הבדלים גדולים. אני רוצה להדגיש פה שבתקשורת - גם בעתוונות וגם ביתר אמצעי התקשורת האחרים - מוכרחה להיות תשומת לב לסביכות של העניין. יש לעשות את כל המאמצים על מנת שאפשר יהיה למתן את המסתחויש לעשות כל מה שאפשר כדי להגביר את ההבנה, להקטין את תחושת האפלייה והקיפוח. מערכת החינוך מתמודדת עם נושא הדמוקרטיה וזה מסובך. הפגישות האלה בין ילדים ערבים לילדים יהודים נועדו ליצור הבנה ולבטל סטריאוטיפים. לדבר הזה צריך לתת ביטוי חזק באמצעי התקשורת כי הוא דבר חשוב. למה להציג רק את המסורף ברקע של היחסים? יש לתת הרבה ביטוי לגילויים החיוביים ולמאמץ הכמעט בואש ליצור הבנה קשר ואפשרות של דו-קיום בהתבסס על משטר של שוויון בין שני העמים. במידה וכלי התקשורת מודעים לתפקידם - חזקה עליהם שיעבדו כל הזמן כדי לשפר את הדבר על-מנת שלא תהיה התעלמות מהחיוב ומהתרומה של הערבים לחברה הישראלית ולמשק הישראלי, לא תהיה הבלטה מוגזמת של השלילי ויפסיקו לדבר על הכללות וסטריאוטיפים; ידברו על אנשים כבני אדם.

אני מודה לכם שבאתם לדיון הזה בו הוצגו הדברים ואם תהיה לדברים תהודה חיובית - אני חושב שעשינו מעשה קטן, אך לא מבוטל.

הישיבה נבעלה בשעה 13:45. הישיבה בעולה.